

4. De armen voeden met de verspilling van het kapitalistische systeem

Door Anne Leclercq, coördinator terugdringen ongelijkheid en armoedebestrijding bij RWLP (Waals Netwerk voor Armoedebestrijding).

"Ik ben vrijwilliger bij een organisatie die voedselpakketten verdeelt. Ik nam afstand van de bedeling. Ik zet me liever in voor het onthaal, waar we dankzij directe interactie dichter bij de mensen kunnen staan. Het is gezelliger, warmer. We verdelen een deel van het voedsel via voedselpakketten: het zijn de mensen in de meest preciaire situaties die de overschotten ontvangen van de agro-industrie, met name bijna of helemaal vervallen voedsel. En toch doen deze mensen de moeite om te komen, vroeg op te staan om in de rij te gaan staan, terwijl ze reeds gedwongen werden om langs het OCMW te passeren, hun leven bloot te geven, verantwoording af te leggen, ... Deze stappen zijn al vernederend. Daarnaast worden ze soms ook nog veroordeeld en krijgen ze opmerkingen te horen van het type "ze moeten gewoon ..."

In augustus deelden we nog via de voedselbank chocolade paaseieren uit, ook fabrieksoverschotten: we hadden Tic-tac's in gigantische hoeveelheden, limited edition chips die niet waren verkocht. Alles wat de anderen niet willen. Uiteindelijk raakt men van de overproductie en overconsumptie af via deze weg, via mensen in een preciaire situatie. Ze zijn de "vuilnisbak" van de overproductie. Kinderen komen met hun ouders. Het doet me verdriet als ik denk aan het beeld van de samenleving dat deze kinderen krijgen. Ik ben al getuige geweest van gedrag dat mensen vernedert en degradeert, van de kant van de vrijwilligers.

"Ik wil niet in dit armoedenetwerk terecht komen"

Ze kennen de realiteit niet van de mensen die de pakketten komen ophalen, het menselijke leed van deze mensen.

Ik heb een vriendin die weigerde om pakketten te gaan halen. Ze zei dat ze weigerde om een label te hebben, om herkend te worden in het kleine stadje waar ze woont. Ze zei: "Ik wil niet in dit armoedenetwerk terecht komen." Een armoedenetwerk zou niet moeten bestaan: ergens is het een op miserie gebouwde business, een parallelle economie. Mensen worden onzichtbaar. Ze worden niet langer gezien als volwaardige mensen. En het gaat gewoon lekker door! Dit systeem wordt niet in twijfel getrokken ... De regering onttrekt zich aan haar verantwoordelijkheid. De structuren die hulp bieden, zijn op dit moment nodig omdat ze compenseren. Maar er zijn grote gaten in het systeem. De bevolking moet toegang hebben tot huisvesting, energie en voedsel. Dit zou voor iedereen toegankelijk moeten zijn, het is ook een kwestie van democratie.

Als ik degene was die zo in de problemen zat dat ik een voedselpakket moest gaan halen, denk ik niet dat ik dat zou doen. Ik weet dat men op een bepaald moment geen andere uitweg heeft, dat men geen keuze heeft. Het is beter dan niets, maar toch ...

Réseau Wallon de Lutte contre la Pauvreté

Als we niet genoeg inkomen hebben, als we gedwongen worden om keuzes te maken, kijken we eerst naar ons eten om op te besparen. Men predikt gezond te eten. We zijn ons er maar al te goed van bewust dat goede voeding leidt tot een goede lichamelijke en geestelijke gezondheid. Je voelt je beter in je vel als je goed eet en als je eet wat je wilt. Maar het is niet zo eenvoudig wanneer je de broeksriem moet aanhalen. Voorheen was ik een klant van Delhaize. Nu ga ik naar discount supermarkten. Ik probeer gezond te eten. Ik kook veel. Ik koop nooit kant-en-klaarmaaltijden. Ik zou graag naar de groentekwekers gaan... Maar hoe moet ik dat doen, zonder auto? Als ik eerst naar de ene plaats moet en dan naar de andere, zijn dat te veel kilometers. Het kost ook tijd, die moet je hebben. We hebben hoe dan ook de neiging om onze aankopen te groeperen, uit gewoonte en gemak.

Er wordt vaak gezegd dat biologisch voor hipsters is. Het is enigszins waar, het is voor een elite, het is niet voor iedereen toegankelijk. Als het budget

te krap is, is het gewoon niet mogelijk. Het is jammer, het zou moeten kunnen. Je moet een bepaald inkomen hebben om tegen jezelf te kunnen zeggen dat je de dingen anders gaat organiseren en anders gaat eten. Ik probeer gezond te eten, niet biologisch, maar gezond. Af en toe verwen ik mezelf en koop ik een lokaal product. Ik begrijp het en ik vind het normaal dat producenten eerlijk verloond moeten worden, dat hun prijzen niet overschat zijn. Ook ik steun hun zaak. Grootschalige distributie heeft een deel van de verantwoordelijkheid. Zij bepalen de prijs. Het systeem herdenken is essentieel. Uiteindelijk is de hele voedselketen pervers: boer-in-en kunnen niet meer van hun werk leven, prijzen worden gecompriemd, maar ten gunste van wat? Van wie? De consument merkt dat hij een prijs koopt ... geen kwaliteit, geen eten ... een prijs. En degene die de prijs niet kan betalen, zal geen kwaliteit hebben. Die zal genoeg moeten nemen met kortingen, voedselbanken, overschotten ... "

Getuigenis van J., activiste bij RWLP.

OVERPRODUCTIE IN DE LANDBOUW BEHEREN, OF HOE WE RESTJES EN OVERSCHOTTEN AAN DE ARMEN GEVEN.

Deze getuigenis werd enkele maanden geleden verzameld, ruim voor de COVID-19-crisis. Schokkende zinnen om een schokkende realiteit te vertalen. De crisis heeft de bestaande ongelijkheden blootgelegd voor het grote publiek. Wat onzichtbaar was, werd zichtbaar, veel efficiënter en sneller dan wat elke vereniging of ngo al jarenlang probeert te doen. Deze crisis en deze ongelijkheden hebben nog iets anders veroorzaakt: een explosie van aanvragen voor voedselpakketten, die de institutionalisering van de voedselhulp in België zeker verder zal versterken.

Natuurlijk moesten we reageren op de sociale noodsituatie. We moesten mensen in moeilijkheden te hulp komen. Maar wanneer de urgentie ervoor zorgt dat een antwoord dat slechts tijdelijk hoort te zijn steeds meer een structurele oplossing wordt, moeten we ons vragen stellen. Deze vragen bestonden al, en de crisis heeft ze verder aangescherpt. De “pasklare” oplossing die - onder voorwaarden! - wordt voorgesteld aan mensen in moeilijkheden, bestaat eruit om hen te voeden met de overschot en de overproductie van de mondiale levensmiddelenindustrie. Dit moet ons de vraag doen stellen: waar is het recht op gezond en onafhankelijk voedsel?

Enkele jaren geleden vond een nieuwe verschuiving plaats: onder het mom van het tegengaan van voedselverspilling kunnen verenigingen nu onverkochte producten op het randje van de vervaldatum ophalen in supermarkten, waardoor de verantwoordelijkheid voor het beheer van de grootschalige distributie van deze onverkochte items wordt doorgeschoven. Vaak zijn het vrijwilligers die dit werk doen. Dit is daarom de jackpot voor de distributiesector, die gierig met salarissen omspringt.

VOEDSEL, DE VARIABELE DIE MOET INBINDEN BIJ EEN KRAP BUDGET

Als we ons in een situatie van armoede bevinden, beginnen we te bezuinigen op het voedselbudget. Te vaak worden mensen gedwongen om goedkoop eten te kopen... en daarom dus niet altijd kwaliteitsvolle of diverse voeding. En toch, net als iedereen weten mensen die in armoede leven heel goed het verschil! Eten volgens onze eigen keuzes geeft vrijheid, laat je ademen. Het komt ook voort uit een zekere intimiteit. A., een andere activiste bij RWLP, vertelde me hoe belangrijk het voor haar is om elke week een beetje te genieten, ook al is het moeilijk en betekent het dat er op iets anders moet worden bezuinigd. Die week was haar plezier een belegd broodje.

Een anonieme getuigenis van een persoon met inkomensverlies, verzameld door de RWLP tijdens de Covid-19-crisis, geeft dit weer: *“We hebben op duizend manieren pasta klaargemaakt om onszelf te kunnen voeden. Ik kon met de winkel naast mijn huis afspreken om het brood en de licht beschadigde groenten aan het eind van de dag voor me te bewaren. De verkoper verkoopt ze aan mij voor de helft van de prijs, soms geeft hij mij zelfs het brood. [...] Ook al houden we van pasta, het was een beetje moeilijk om niet te kunnen genieten van kleine pleziertjes. Het is frustrerend”*. Als je je keuzes moet beperken tot goedkope, consistente en weinig diverse voeding, dan heeft dat een impact op de moraal. Vooral omdat de vele voorschriften, die zeker zinvol zijn, zoals evenwichtige voeding of het eten van 5 groente en fruit per dag, nog wat meer druk en stress veroorzaken. Enkel pasta met een bouillonblokje kunnen aanbieden aan je kinderen, en ze nooit een doos met hun favoriete ontbijtgranen kunnen geven omdat het te snel op raakt in vergelijking met de prijs die het kost, ... dat helpt niet om je goed te voelen bij wat door de samenleving als “goed” wordt gezien, noch om je goed te voelen over jezelf en je leven. Als je weer gedwongen wordt om voedselpakketten te gaan vragen, zal het je gevoel van eigenwaarde waarschijnlijk geen goed doen. De getuigenis van J. illustreert dit goed: *“... deze mensen, ze doen al de moeite om te komen, om vroeg op te staan om in de rij te staan, ze werden*

gedwongen om langs het OCMW te passeren, om hun leven bloot te geven, verantwoording af te leggen, ... Al deze stappen zijn al vernederend. Daarnaast worden ze soms beoordeeld en krijgen ze opmerkingen te horen van het type "Ze moeten gewoon".

EN HET RECHT OP GEZONDE VOEDING IN DIT ALLES?

Steeds vaker is er een educatieve afwijking die tot doel heeft mensen in moeilijkheden te leren hoe ze moeten consumeren. Vaak voelt dit publiek zich aangesproken of gedwongen om deze cursussen te volgen. Soms nemen ze er aan deel uit loyaliteit aan hun maatschappelijk werker. We leren hen hoe je restjes klaarmaakt, hoe je divers kan koken met twee keer niets... Zelfs grote retailers doen het door goedkope recepten aan te bieden. We zeggen ook dat het beter is om zelf een hele reeks dingen te bereiden. Dit klopt ongetwijfeld: je weet wat je in je bereidingen gebruikt als je ze zelf maakt. Maar dit zou vragen moeten oproepen over een mogelijke terugkeer van vrouwen naar de keuken, omdat het bereiden van voedsel een mentale belasting is die vaak op vrouwen rust. De ongelijkheden tussen mannen en vrouwen gelinkt aan voedsel en het huishouden runnen, zijn belangrijk en zijn soms prominenter aanwezig naargelang de sociale klasse.

Het bevorderen en waarborgen van het recht op gezond en kwalitatief hoogstaand voedsel voor iedereen, in volledige autonomie, is de verantwoordelijkheid van staten en regeringen. Het is een kwestie van fysieke, fysiologische en mentale gezondheid. Het is preventie, het is de sociale zekerheid die de overheid zou moeten uitkeren, en waar soms minder vraag naar is dan er zou moeten zijn vanwege het werk van voedselhulpverenigingen. De urgentie vereist dat we vasthouden aan de curatieve oplossing in de vorm van voedselpakketten door kleine verbeteringen aan te brengen op vlak van toegang en inhoud. Het is echter essentieel om deze aanpak in een tijdelijke logica te plaatsen en te houden. Terwijl er ondertussen maatregelen genomen worden die mensen in staat stellen hun autonomie te herwinnen. Tegelijkertijd is het van essentieel belang dat de overheid de nodige middelen voorziet en werkt aan een beleid rond toegang tot gezond en duurzaam voedsel als onderdeel van een sociaal rechtvaardige transitie, ten gunste van mensen, het klimaat, de biodiversiteit, boer-inn-en, lokale banen, enz.

HOE DOE JE DAT?

Het is absoluut noodzakelijk om het recht op gezond en kwaliteitsvol voedsel voor iedereen te zien als deel van het tegengaan van ongelijkheid. Het verhogen van het inkomen van de zwakste bevolkingsgroepen zal natuurlijk een directe impact hebben

op hun algemeen welzijn. Het is een essentiële hefboom, maar er zijn er nog meer.

Een idee zou kunnen zijn om gratis maaltijden te ontwikkelen in gemeenschappen en vooral op scholen. Waarom scholen? Omdat het ook de eerste plek in het leven is waar een kind met deze ongelijkheden te maken krijgt, en ziet ten opzichte van een ander wat het wel of niet heeft. Het maakt het ook mogelijk om verschillende sociale en milieudoelstellingen te halen als onderdeel van de transitie die nodig is om klimaatverandering te beperken. Als elk kind een gezonde maaltijd krijgt, beantwoordt dit aan een volksgezondheidsdoelstelling: gezond eten kan worden geleerd, het liefst zo vroeg mogelijk, zodat er een gewoonte ontstaat, en het is meer motiverend als iedereen in hetzelfde schuitje zit. Deze maaltijden moeten worden bereid met voedsel van lokale voedselsystemen, van kwaliteit, geproduceerd door lokale producenten, door mensen die lokaal tewerkgesteld zijn. Het is natuurlijk noodzakelijk om publieke middelen aan te wenden om deze dynamiek te ondersteunen en ervoor te zorgen dat iedereen die aan het werk is, inclusief boer-inn-en, een inkomen kan krijgen waardoor ze een waardig leven kunnen leiden, dat werkgelegenheid kwalitatief is en dat producenten eerlijk worden verloond.

Door in deze logica van korte ketens te werken is het ook mogelijk om de ecologische voetafdruk te verkleinen door de impact van transport te minimaliseren. Het leidt tot de creatie van lokale zinvolle werkgelegenheid, die voldoening geeft.

Het ontvangen van gratis maaltijden kan ook een groot verschil maken in het budget van gezinnen met een laag inkomen. Het stelt iedereen in staat om tijd te vinden om zich aan iets anders te wijden dan het maken van maaltijden op doordeweekse avonden: minder stress, minder angst, minder druk om alles gedaan te krijgen en meer tijd om te besteden aan elkaar, om voor elkaar te zorgen.

Resto du Coeur de Gembloux

